

De dader heeft het niet altijd door

MISBRUIK Er zijn daders van grensoverschrijdend gedrag die erg bewust te werk gaan, schrijft Kris Vanhoeck. Bij de meesten begint het evenwel met iets kleins, waarna ze de controle verliezen. Het is zaak hen tijdig aan te spreken.



Kris Vanhoeck
Forensisch
therapeut,
coördinator van het
Brusselse centrum
voor daderhulp
I.T.E.R., auteur
van het boek
Dijende kringen.

We hebben ons bij de kerkschandalen afgevraagd waar dat seksueel misbruik vandaan bleef komen. We hebben ons bij de therapieschandalen afgevraagd waar dat seksueel misbruik vandaan bleef komen. We hebben ons bij sport- en cultuurschandalen afgevraagd waar het vandaan bleef komen. We vragen ons bij de onderwijschandalen nog steeds af waar het vandaan blijft komen. Velen hebben zich bij incest in familiekring afgevraagd waarom het hen treft.

Misbruik woekert in de samenleving. 80 tot 85 procent van het seksueel misbruik wordt gepleegd door bekenden. Vaak mensen met een gezags- of vertrouwenspositie naar wie we opkijken. Een vader, een zielenherder, een hulpverlener, een coach, een docent.

En toch is het verhaal niet zo negatief als het lijkt. Alle analyses wijzen uit dat misbruik in de samenleving daalt. We leren uit onze fouten. We hebben meer kennis over de schade die misbruik veroorzaakt en hoe de samenleving misbruik kan voorkomen.

Tijdens de coronacrisis hebben we het verschil tussen een pandemie en een endemie leren kennen. Misbruik is endemisch en is een probleem van volksgezondheid. Het komt het vaakst voor in de privésfeer, maar het haalt vooral de media als het gebeurt in organisaties en instellingen. De mechanismen die misbruik – en vooral het zwijgen erover – mogelijk maken, zijn nochtans bekend: eigen regels en interne commissies (incidenten worden niet goed bijgehouden en opgevolgd), je moet extra je best doen om erbij te horen en je kunt gestraft worden als je niet goed meewerkt met de gezagsdrager (uitsluiting van privileges, bijvoorbeeld), er leeft een ietwat elitaire boodschap ('wat wij doen, is bijzonder') en dat kan veel tijd en investering vergen waardoor je geïsoleerd kunt raken van een ruimere groep. Misbruik gedijt in organisaties die een wereld binnen de wereld opbouwen.

De beste bedoelingen

Toch moeten we blijven nadenken over hoe we de plegers van zulke feiten kunnen aanmoedigen om hun fouten

te erkennen en mee te werken aan het herstel, zoals ook Peter Adriaenssens onlangs in deze krant zei (*DS 2 februari*). Wie zijn die mensen die hun macht misbruiken en slachtoffers maken? Elke situatie is anders en elke geschiedenis moet op zich bekeken worden.

De eerste ervaring kan spannend zijn. Als er geen correctie volgt, versterkt dat het gevoel van macht en straffeloosheid

Toch kunnen grosso modo twee parcoursen onderscheiden worden. Het ligt voor de hand te denken aan mensen met een verborgen verlangen die een plek in de samenleving uitzoeken waar ze ongezien hun slag kunnen slaan. Die plegers bestaan en ze kiezen een plek die aansluit bij hun

interesses en competenties en komen zo in de sport, in de kerk, in de muziekwereld of elders terecht. Die groep is eerder klein, maar kan veel slachtoffers maken.

Het komt echter veel vaker voor dat iemand met de beste bedoelingen zijn interesses en competenties volgt en op een plek terecht komt waarbij hij er zelf van schrikt hoeveel macht en aanzien die genereert. Onverwachte seksuele mogelijkheden kunnen die mensen dan 'overkomen', zo uitzonderlijk zijn verborgen seksuele verlangens immers niet. De meeste mensen nemen afstand van die gevoelens en laten ze voor wat ze zijn. De zelfcontrole werkt. Maar bij sommigen niet en dat kan tal van oorzaken hebben (compensatie nodig hebben, frustratie en nijd, maar ook zelfoverschatting en 'de pedalen kwijtraken').

Doorgaans begint het niet met een dramatisch controleverlies dat met een tot een brutale verkrachting leidt, maar begint het met iets kleins, iets toevalligs, iets op het eerste gezicht onschuldigs. Die eerste ervaring kan verwarrend zijn, spannend en misschien verrassend plezierig. Als er geen correctie volgt, blijft het gevoel van 'ermee weg te komen', en dat versterkt dan weer het gevoel van macht en straffeloosheid. Zo ontstaan denkfouten: zo erg is het niet; ik zet me erg in voor mijn job, ik mag wel iets kleins terugkrijgen; de andere persoon ziet er echt niet getormenteerd uit ...

Demoniseren

Preventief denken betekent dat slachtoffers gesteund moeten worden om te durven spreken. Maar preventie wil ook en misschien vooral zeggen dat we mensen in gezagsposities aanmoedigen om te durven nadenken over hun gevoelens en verborgen verlangens. Tegen wie kun je zeggen dat je het soms moeilijk hebt om in een besloten omgeving te werken met een kind dat af en toe heel nabij komt? Daar preventief over spreken is juist nodig om te voorkomen dat er iets verkeerd gebeurt.

Als een coach even te lang rondhangt in de douches en het verwarrend vindt hoe zijn blik ongepast blijft hangen, wat moet die dan doen? Erover spreken gaat niet. Wie zou luisteren? Misschien is het dralen van de coach iemand opgevallen. Durft die de coach aan te spreken? Welke woorden zijn er om vanuit bezorgdheid op de schouder te tikken en te vragen of er iets is? Hoe vermijd je dan dat je iemand demoniseert en in de verdediging duwt?

Daar moeten we als samenleving in groeien. Oververlangens, problemen, en verboden gevoelens moeten we durven te spreken, ook als ze nog klein, beginnend, sluimerend zijn. Ze verdwijnen meestal niet vanzelf. Mogen we mensen toewensen dat ze hierover samen met een vriend, een collega, een supervisor willen nadenken? Waarom overkomt dit mij; waarom wordt dit over mij gezegd; waarom ervaart mijn pupil dit zo? Dat zal preventief alleen lukken als het geen heksenjacht wordt. Grenzen moeten kordaat getrokken worden, maar dat mag niet in de weg staan dat er respectvol over wordt gesproken.



Als een coach even te lang rondhangt in de kleedkamer en het verwarrend vindt hoe zijn blik ongepast blijft hangen, wat moet die dan doen? © belga